

Zbóžny hrěšnik

Zawěsće wěrne a hódne wěry je słowo, zo je Chrystus Jezus do swěta přišoł, hrěšnikow zbóžnych sćinić, mjez kotrymiž sym přěni.

1. list na Timoteja 1,15

Před lětami běše wulka moda, přez naprašowanje zwěsćić najwuznamnišeho čłowjeka, pak hudźbnika abo basnika abo filozofa. Hišće džensa wozjewja so měsacnje lisćiny najpopularnišich politikarjow. Nochu wšak zamjelčec swój podhlad, zo špiheluja naprašowanja za popularnosću rozprawnistwo předchadzacych tyždenjow a měsacow. Tón, wo kotrymž je so pozitiwnje pisalo, stupa we wobľubowanosći, tón druhu, kotryž je so kritizował, njedóstanje hižo telko hłosow. Dopominam so, zo je tež Serbski rozhlós před lětami naprašowanje startował, hdyž prašeše so svojich slucharjow, štó je najwuznamniši Serb. Dobył bě tehdy Handrij Zejler, naš farar, basnik a wuznamny narodowc. Móžach z tutym rezultatom derje žiwy być, wšako so jeho spěwy hač do džensnišeho rady spěwaja, a to po cyłej Łužicy.

Přemyslich sej za tute rozpominanje hinaše naprašowanje. Štó je najwjetši hrěšnik cyłych čłowjeskich stawiznow? Zwjetša drje dže w naprašowanjach wo pozitiwnych rjekow, tola jako eksperiment bychmy so móhli prašec: Štó bě najwjetši hrěšnik? Najskerje by tež tu rezultat špihelował rozprawnistwo w medijach, tak zo by drje Hitler stał na čole wšěch hrěšnikow.

Jako druzy kandidaća bychy byli předstajomni Stalin, kambodžaski diktator Pol Pot, romski kejžor Nero abo hišće druzy.

Jónkrótno w čłowjeskich stawiznach je to, zo je so jedyn cyle normalny čłowjek sam přizjewił jako načolnik na lisćinje wšitkich hrěšnikow. Tutón muž njebě nichtó druhu hač japoštoł Pawoł. Na swojeho šulerja Timoteja pisaše, zo je přěni – a to rěka najwuznamniši abo najwjetši –

znamnišim hrěšniku dosć wujasnjene? Myslu zo nic. Hrěchi svojich młodych lět bě wšak dawno wotrunał z njesměrnym misionariskim skutkowanjom w Małej Aziji, w Grjekskej a w Makedonskej, ze svojim wozjewjenjom Chrystusa w słowje a w listach. Wobkedźbować dyrbimy dale, zo pisa japoštoł w časowej formje přitomnosće, zo je (nic: bě) najwjetši hrěšnik.

Njebudžemy hinak móc, hač tajke wuprajenje Pawoła widžec jako sprawne wuznaće wo svojim poměru k Bohu. Přeco zaso a zaso bě spóznać dyrbjał, zo je po svojim cyłym zapołoženju wot Boha džěleny, zo trjeba Chrystusowu hnadu a jeho wodawanje. Jezus Chrystus je do swěta přišoł, zo by hrěchi wšěch ludźi nješt a jim Božu hnadu, wodawanje a nadžiju na wěčne wumóženje přinješt. Hdyž my wo svojim žiwjenju rozmysľujemy, snadž na podobny rezultat dóndžemy kaž Pawoł, mjenujcy zo smy wulcy hrěšnicy před Bohom. Tola štó chce hižo narěčeny być jako hrěšnik? Normalnje je nam tola wjele lubšo, hdyž smy wuspěšni a dobroćiwi abo hdyž smy wopory wšelakich wobstejnosćow.

Rozsudny je pozitiwny dar, kotryž Pawoł, ně, Jezus sam kóždemu hrěšnikkej poskičuje: zbóžnosć. Dołhož sy tu na zemi žiwy, směš přeco zaso a znowa přijimać Chrystusowe wodawanje, zo by wotbył wobskorženje svojego swědomja. Po tutym zemskim času pak wotewrja so tebi njebjeske wrota, nic twojich zaslužbow dla, nic twojeho skutkowanja abo lubowanja dla, ale jeničce z hnady. Na to směš so spuščec, byrnjež wulki hrěšnik byš. **Jan Malink**

Foto: Ekumeniski leksikon swjatych

Japoštoł Pawoł – mozaik w oratoriju swj. Handrija w Ravenna

ze wšěch hrěšnikow. Wón, swjaty japoštoł Pawoł, ma być najwjetši hrěšnik? Haj wězo, w svojich młodych lětach bě přesčěhował křesćanow. W lisće na Galatiskich (1,13) wuzna, zo je přez měru Božu wosadu přesčěhował. Tola je z tutym pokiwow mēnjenje Pawoła wo sebi jako najwu-

Druhim pomhać – Božu lubosć dale dawać

Lube džěci, wěsće, zo bydlu ze swojej swójbu cyle blisko měšćanskeje wohnjostraže. A přeco hdyž ze swojej sotřičku mójny „tatitata“ zaslyšimoj, spytamoj so sčasom na konopej stupić, zo bychmoj hladałoj, kotre awta wohnjoweje wobory wi-džimoj a dokal jědu.

Jako smy ze swójbu njedawno na wjesnym swjedženju byli, stejachu tam tež tři awta wohnjoweje wobory. My džěci smy směli sej awta dokładnje wobhladać, haj samo z małkej hadžicu pryskać. Někotři wobornicy grilowachu kołbaski. Naraz pak wuješe něšto po cyłej wsy, štož maminka „sirena“ mjenowaše, a ze wšěch bokow běhachu mužojo a žony k tym awtam, zalězechu do nich a wotjědžechu z „tatitata“.

Nank je namaj potom rozkladł, zo dyrba wobornicy k někajkemu njezbožu abo

wohenju a zo je wuće sireny jich zwolało. Můžeće sej to předstajić? Wšojedne, što tući ludžo činja: Hdyž sirenu zaslyša, wostaja wšo stej a ležo a chwataja, zo bychmoj druhim pomhali.

Wječor je maminka namaj potom wo tym powědała, zo tež w bibliji čłowjek druhe-

Je jeho sobu wzał do přichodneho města, hdžež su so wo zranjeného starać móhli. Je za medikamenty zapłaćit a na kóncu hišće slubił, zo zaso přińdže pohladać, kak so tutemu mužej wjedže.

Nank je prajił, zo wohnjowi wobornicy druhim přeco pomhaja a druhich škitaja, wšojedne kotremu čowjekej. A maminka je prajiła: „Druhim pomhać je kaž Božu lubosć dale dawać!“

Waša Mina

Měrcin Bałcar

mu pomha. Jemu rěkachu Samaritana. Wón bě po puću, jako wuhlada čězko zranjeného muža na dróze ležo. Hačrunjež dyrbyeše tež chwatać a mjeješe zawěsće tež druge wěcy činić, je hnydom k njemu šoł a jemu pomhał.

Luby Božo,
škitaj tych,
kiž ludžom pomhaja,
zwarnuj jich před njezbožom,
žohnuj wšěch,
kiž na pomoc chwataja,
pomhaj jim strowje dom!

Amen

Wumoluj wobraz!

Rys.: Richard Hambach,
wobdžěła: Měrcin Bałcar

Přeprašenje na knižnu premjeru

„St. Michael Bautzen. Kirche – Gemeinde – Dörfer“

Štówtk, 22. awgusta, 19.30 hodž. w Michalskej cyrkwi w Budyšinje

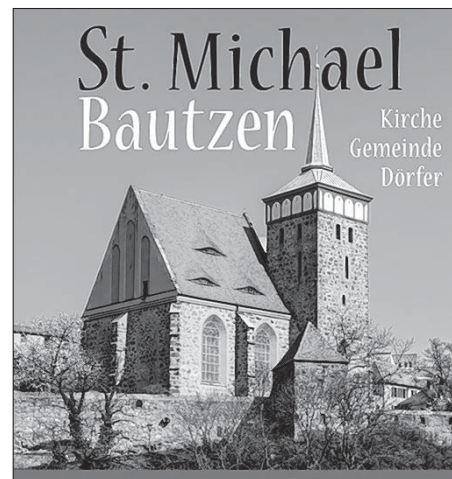
Składnostnje 400lětného jubileja Michalskeje wosady wěnuja so wšelacy awtorojo twarskim stawiznam cyrkwe, wosadnemu wuwicu hač do přitoměšće, wosadnym wsam a wosobam, kiž su z wosadu zwjazani. Kniha je drje w němskej rěči spisana, tola nimale wšudže jewja so serbske stawizny a serbska přitoměšć wosady. Wozjewjene su tež wjacore awtobiografiske teksty, tak wot Serbow, kotřiž přestupichu k bratrowskej wosadze, ale tež dopomnjen-

ki Michalskeho kantora Jana Awgusta Kaplerja a Hodžijskeho fararja Jana Křižana.

Na knižnej premjerje wustupi Consonare St. Michael. Wosadni instrumentalisća zahraja spěwy a reje z Kraloweho huslerskeho spěwnika, kiž je w Michalskej wosadze nastał.

Bohaće ilustrowana kniha wuńdže w Ludowym nakładnistwje Domowina, płaći 19,90 € a móže so w cyrkwi kupić.

Jan Malink

15. serbski dworowy swjedžen w Wuježku

Serbske ewangelske towarstwo přeprašuje wšitkich Serbow a dalšich zajimcow sobotu, 7. septembra, na lětnje pućowanje a serbski swjedžen do Wuježka pod Čornobohom.

Zetkamy so w 13.00 hodž. pola Krygarjec (Wuježk č. 31A). Wottam pućujemy na Koporčansku horu. Njezabudźe na krute črije a dołhe cholowy! Po puću njech so kóždy sam ze swojeho nachribjetnika zastara.

Po zwučenym wasnju přizamknje so po pućowanju a kofeju w 17.00 hodž. serbska

nutrnosť na Pawlikek statoku. Wot 18.00 hodž. wjeselimo so na Marka Smołu ze skupiny Lózy hólcy. To lubi dobru serbsku atmosferu a dobru nahladu. Džěci móža so na ryčerja Měrcina wjeselić, kotryž přińdže z wulkim stanom a ze swojimi ryčerskimi brónjami.

W bróžni budže bifej přihotowany. Štóż chce tykanc pjec abo něšto za bifej přinošować, njech so prošu přizjewi (tel. 035939 80502). Nad kóždyj pomocu so wjeselimo.

Štóż trjeba transport, njech so prošu tež

přizjewi. Na nutrnosť pojedže bus přez wjeski Bukečanskeje wosady a po programje zaso domoj.

Wobsteji móžnosť, pola Krygarjec na zahrodze stanować a přenocować a rano wonka hromadže snědać.

Přeprašeni su wězo tež wšitcy, kiž chcedza hakle na nutrnosť abo program přińć. Při sylnym dešču zetkamy so w 17.00 hodž. na wosadneje žurli w Bukecach.

**Krygarjec swójba z Wuježka
Serbske ewangelske towarstwo**

Posledni dworowy swjedzeń we Wuježku

Lětuši dworowy swjedzeń we Wuježku budže po 15 lětach posledni pola nas we Wuježku. Přestać dyrbiš, hdyž je najrjeńšo, a nic hakle, hdyž nchtó wjac njeprjindže. To wězo njeje cyła wěrnosc. Wobsteji móžnosć, štafłowy kij do młódšich rukow wote-dać, a tutu chcemy wužić.

Myslička dworowego swjedženja we Wuježku je so zrodziła, jako su organizatorojo za nowymi idejami za Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń w Bukecach lěta 2005 pytali. Hižo wot lěta 2003 smy přeprasyli do Wuježku na swójbne pućowanje jako zetkanišćo po Łužicy rozbrojenych serbskich swójbow. Běše to poskitk Serbskeho ewangelskeho towarstwa za přiběracu ličbu młodych ewangelskich swójbow, kiž su doma z džěćimi serbsce rěčeli. Wot lěta 2005 potom je so swójbne pućowanje zwjazalo z dworowym swjedženjom we Wuježku.

Za swjedzeń smy ze starym statokom Dejkec/Pawlikec swójby w našim susodstwe rjane a optimalne městno namakali. Eva Pawlikowa je nam hnydom pripravila a běše přez wšě lěta pomocliwa a spuščomna partnerka. Wutrobny džak za to!

Wjele kulturnych skupinow je wustupiło we Wuježku, někotre kaž Wólbornosc a Podka samo dwójce. Přeco je knježiła dobra serbska nahlada mjez starymi a młodymi wopytowarjami z dwurěčnych wosadow a z druhich kónčin zwonka Łužicy. Wot započatka sem su tež přeco katolske swójby pódla byli. Běše to žiwa ekumena na bazy.

Na swójbnym pućowanju poda so 4. smažnika 2005 na polsta młódšich a staršich pućowarjow wot Krygarjec doma we Wuježku na cyrkwinski dzeń do Bukec. Přizamkny so přeni dworowy swjedzeń we Wuježku, hdžež wustupi skupina Wólbornosc. Foto: Václav Ptáček

Za zastaranje smy wjele podpěry dóstali, tak zo bě bifet w bróžni stajnje derje pjelnjeny. Džakowni smy tež, zo su nam přez wšón čas při přihotach swjedženja dobri přečeljo poboku byli: Hrjehorjec ze Sulšec, Bejmakec ze Šcijec, Zobec a Grojlichec z Bukec, Lorencec z Wuježka a Tejpelec Jan a Měrko – spuščomnaj mužaj při grilu. Nic naposledk běše Serbske ewangelske towarstwo z předsydu Měrćinom Wirthom, kiž je přeco swoju pomoc poskičil a pódla był, swěrný partner. Tež za to wutrobny džak!

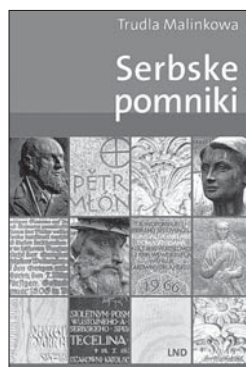
Přez nimale wšitke lěta je Serbski superintendent Jan Malink nutrnosc na statoku wuhotował. Zhromadne modlenje a spēwanje wulkeje serbskeje wosady pod hołym njebjom a hnujace přédowanja su byli wšem wulke dožiwjenje.

Mjeztem přindže hižo nowa generacija serbskich swójbow a džěći do Wuježka. Tehodla je wažne, zo so tuta tradicija dale wjedže! Na kotre wašnje so to stanje, přeradžimy lětsa 7. septembra na poslednim dworowym swjedženju we Wuježku.

Krygarjec swójba z Wuježka

Aktualna přiručka wo serbskich wopomnišćach

W meji předpołoža Ludowe nakładnistwo Domowina nowu, bohaće ilustrowanu wěcnu knihu, kotraž předstaja wjac hač 200 serbskich pomnikow, wosebje pomjatne kamjenje abo tafle. Jedna so wo čerstwy a spuščomny přewodnik, kiž nawjazuje – po dobrym po lětstotku – na wudaće Jurja Młynka z lěta 1965. Awtorica čišćaneje nowosće w krutej wjazbje je Trudla Malinkowa, wot 2000 zamołwita redaktorka tuteho časopisa Pomhaj Bóh. We wobtuku swogeho džělneho přistajenja jako historikarka w Budyskim Serbskim instituće je wona nahladnu přiručku w formje inwentara zdžětała, kotraž wobsahuje hobersku ličbu faktow ze „swěta“ serbskich wopomnišćow we Łužicomaj kaž tež we wukraju. Zapřijeći su ewangelscy a katolsky prócowarjo – wot prawiznika Jana Michała Budarja (Budestecy 1867) hač k politikarkej dr. Janej Cyžej (Minakał 1986), ale tehorunja bytostne podawizny ze zańdženoscě.

Dohlad do „pomnikowego“ namrěwstwa serbskeho ludu ma jasny natwar: Wopomnišća su alfabetisce rjadowane po městnosćach najprjedy w Hornjej a potom w Delnjej Łužicy, na kóncu scěhujaj němske teritorije zwonka Serbow, wukraj (šěsć krajow) a naposledk samo „hižo njewobstejace wopomnišća“. Wopisane městna słuža – abo słužachu – k počesćenju wosobow (přewažnje muži „hódnych wěčnoh“ wopomnjeća“) abo k wopominanju podawkow ze serbskich stawiznow. Wšitke wobkedźbowane městna so geografisce a historisce dokładnje rysuja, informacijam wo wosobje abo naležnosći dodate su komentary k nastaću a wotkryću kóždeho pomnika. Zakónčenje hesła tworja stajnje žórta z knihow, časopisow a nowinow, kiž zmóžnjeja zajimcej hłubšu zaběru z jednotliwym padom. Chětro zajimawe za čitarja su, znajmjeńša pola mnohich přikładow, kursiwne stajene pokiwy na dalše serbske akcen-

ty w blišej wokolinje konkretneje městnosće, tajke kaž dróhi a twarjenja, hosćency a zetkanišća abo jenož historiske napisy, kotraž swědča wo přitomnosći Serbow abo wo towaršnostnych wobstejnoscach w prjedawšich dobach. Takle přinošuje edicija na swoje wašnje k zawěsćenju narodneho herbstwa w słowje a – zwjetša – tež we wobrazu.

Na spočatku a na kóncu zaměstnjenej stej zemjepisnej karće Delnjeje a Hornjeje Łužicy ze wšěmi naspomnjenymi městami a wsami. A z teho wurosće turistiska šansa za zmužitych pućowarjow: Na zakładže woběju skicow bychu młódši abo starši Serbja z kolesom (abo awtom) bjeze wšeho wjacore pomjatne městna za sobu wopytać móhli – z nowej knihy w ruce a ze wćipnotu na materielne a husto originelne swědstwa našich kulturnych stawiznow we hłowje. Tajki wulět při rjanym léčnym wjedrje skrući drje narodnu identitu Łužiskich krajanow!

Dietrich Šořta

Trudla Malinkowa: Serbske pomniki. Přewodnik po serbskich wopomnišćach. Budyšin, LND 2019, 218 stron, 19,90 euro

„Soraborum saluti“ na fotowym albumje

Potomnica fararja Korle Awgusta Jenča fota do Budyskeho Serbskeho muzeja darila

Stawizny Serbskeho předarskeho towarstwa w Lipsku su wusko spleceny z wuznamnymi serbskimi fararjami. Dwaj z nich běstaj Korla Awgust Jenč (1828–1895), farar w Palowje a znaty literarny stawiznar, a jeho syn Pawoł Jenč (1861–1943), posledni serbski farar w Kamjencu.

Wulka bě překwapjenka, jako pobyštaj njedawno potomnikaj wobedu, knjeni Eleonore Lichterfeld ze Zhorjelca a jeje syn, farar Hans-Albrecht Lichterfeld z Ebersbacha, w Budyskim Serbskim muzeju. Knjeni Lichterfeld pokazowaše nam hordže fotowy album swojeho džěda Pawoła Jenča, na kotrymž bě jasnje znamjo „SS!“ spóznac, skrótěnka za „Soraborum saluti!“ – Serbam k spomóženju – znate to hesło Lipšćanskeho towarstwa. Wuhladawši loňši přinošk wo darach Heinkec swójby do Serbskeho muzeja (hlej Pomhaj Bóh 1/2018) běstaj so za samsny krok rozsudžiloj. Wažny džěl swójbnego herbstwa, album z fotami sobustudentow a swójbnych a wulke skupinske studentske foto, wobedu z časa wokolo lěta 1885, měještje so do Serbow wrócić. Tajke wopomnjenske dary běchu z wašnjom w Lipšćanskim towarstwie, wšako bě tehdy hižo chětro přeněmčene towarstwo zawjedło wašnja kmótristwa staršich nad młódsimi studentami, tak mjenowanymi panikami nad liškami (Leibbursche a Leibfuchs).

Serbske předarske towarstwo, pozdžiša Sorabija w Lipsku, bě mnohim Serbam z duchownej domizny. Wo tym swědči džěnik studenta Korle Awgusta Jenča z lět 1849 do 1854, kiž chowa so w Serbskim kulturnym archiwje a kiž bu 1987 a 1988 wozjewjeny w lětopisu Minoritas. Z njeho zhoniš wjele wo studentskim žiwjenju

w času byrgarskeje rewolucije, jako bě K. A. Jenč předsyda towarstwa, kaž tež někotre priwatne swójbne detaile. Tak bě so K. A. Jenč w lěće 1850 na studentskim wulěće zahladał do šikwaneje 16lětnje Hedwigi Friederiki Müller, džowki fararja w Eutritzschu pola Lipska. Wona bu pozdžišo jeho žona. Z jeju mandželstwa wuńdžechu štyri džěci: Pawoł Jurij, farar w Kamjencu, zmandželeny z Friedu Endler ze Sebnitz, Marko Bjarnat, zubny lékař, zmandželeny z Käthe Rämisch, džowku wobsedźerja kolonialneho wobchoda w Budyšinje; Leńka, zmandželena z fararjom Hermanom Wjacku w Hornim Wuježdže; a Alfred, trochu „njeradženy“ syn, kiž wupućowa do Afriki. Tuta generacija džěci bě hišće serbska, kaž Eleonore Lichterfeld rozprawješe. Tole wuchadza tež z lista Pawoła Jenča na swojeju staršeju k slěbornemu kwasej w lěće 1883, kotryž bě w přemim džělu bjezporočne serbski, w druhim němski, zawěšće maćerje dla, kiž drje serbski njerozumješe. Tutón list dari knjeni Lichterfeld do Serbskeho kulturneho archiwja.

Dalša Jenčec generacija bě hišće trochu serbska. Wosebje syn Pawoła Jenča z mjenom Korla (1899–1945) serbsčinu wobknježeše, skutkowaše pak zwonka Łužicy w Helbigsdorfje pola Freiberga. Dokelž bě čezko na TBC chory, njetrjebaše do wojakow, zhubi pak na kóncu wójny swoje žiwjenje, jako chcyše wobydlerku wsy před ruskimi wojakami škitac. Jeho młódsi bratr Arnošt Chrystof Jenč (1901–1963) skutkowaše tohorunja spočatnje jako farar w Rudnych horinach, w Gelenauje a Heroldže. Wot lěta 1934 přewza farske městno w Kamjencu po swojim nanje, ko-

Eleonore Lichterfeld pokaza foto swojeho džěda Pawoła Jenča, poslednjeho serbskeho fararja w Kamjencu Foto: Andrea Pawlikowa

tryž bě tu hač do lěta 1929 jako serbski předar skutkował.

Swoje džěcatstwo přežiwi w lěće 1929 rodžena Eleonore Jenčec-Lichterfeldowa tuž w Kamjencu w diakonaće při hłownym kěrchowje. Jeje mać Hildegard Thau-Jenčowa pochadžeše z Ochranowskeje bratrowskeje wosady w Gnadenfeldže w Hornjej Šleskej. Po wójnje wukubła so Eleonore Jenčec w Halle na kantorku a přewza we wosadže Rań pola Zleho Komorowa 1956 swoje přenje městno, doniž so njewuda na fararja Johannesa Lichterfelda do Tauchritza pola Zhorjelca. Podpěraše swojeho mandželskeho při wosadnych nadawkach najprjedy w Tauchritzu, wot 1963 do 1979 w Čornym Chołmcu, a tež jako skutkowaše hač do 1989 jako farar na wuměnk w Hóznicy. Hraješe pišće, nawjedowaše cyrkwiniski a pozawnowy chór a skutkowaše jako katechetka. Tak stupaše tež jako žona do teologiskich stopow swojich prjedownikow, podobnje kaž jeje bratr Andreas Jenč, farar při Cyrkwi wujednanja w Drježdžanach. Zo je so tež jeje syn Hans-Albrecht Lichterfeld z fararjom stał, njeje samozrozumliwe, wšako bě w času NDR fararskim swójbam puć na studij skerje zaračeny.

Eleonora generacija Jenčec swójby, do kotrejež slušejteje nimo bratra Andresa dwě sotře, zhubi ze serbskej rěču zdobom serbsku identitu. Tež stare a zawěšće drohotne serbske knihi ze zawostajenstwa Korle Awgusta Jenča so w Kamjencu po smjerći Arnošta Chrystofa Jenča zničichu. Tak su fotowy album Łužiskeho předarskeho towarstwa, studentske skupinske foto a napoť serbski list poslednje dopokazy serbskosće woneje slawneje swójby. Podawaja dalši puzzlowy džělčk k stawiznam serbskich farskich dynastijow a Lipšćanskeho serbskeho předarskeho towarstwa.

Andrea Pawlikowa

Dopomjenka na Lipšćanske studentske časy z lěta 1885. Za srjědnym blidom stej wuhladaš zróstneho młódzence, kiž je swoju čapku na piwowe karanciki položił. „Dołhi Jenč“ rěkachu nimale dwaj metraj wulkemu Pawołej Jenčej. Repro.: Serbski muzej

Klukšanska wosada předa swoju faru

Dom mjez cyrkwju a Sprjewju lětstotki domizna serbskich fararjow byl

Jako wo tym slyšach, zo chce Klukšanska wosada swoju faru předać, mje tuta powěšć boleše. Wědžach, zo tam žaneho fararja wjac njeje a zo so Klukš wot Mina-kała sem zastara. Zo tam tež w přichodže žaneho fararja abo žaneje fararki wjac njebudže, je mi wšelkich přičin dla jasne.

Klukšanska fara bě přez lětstotki wosebite městno za Serbow. Wuznamni mužojo tu bydlichu a skutkowachu. Mjez nimi běchu Kryšan Bjedrich Faber (1682–1748), kiž je serbske knihy zběrał, přeložował a wudawał; Jan Bohuměr Kühn (1706–1763), kiž je łačonsku šulu za kublanje serbskich hólcow založil a serbsku bibliju znowa wudał; Korla Bohuwěr Kanig (1804–1878), kiž je serbske kěrlušy pisał a přeložował; a Jan Křižan (1880–1959), kiž je napisał knihu „Ze Serbow zańdženoscé“ a byl předsyda Domowiny. Ja běch wot 1966 do 1976 posledni serbski Klukšanski farar, 2016 woteńdže posledni wosadny farar Fritz-Dietmar Meier.

W lěće 1830 natwarichu faru z kamjenjow, dokelž bě so w tutym lěće wjes hač na dwaj domaj wotpalila. W přizemju fary bě studowarnja fararja a napřećo wulka bydlenka stwa, mała stwa a kuchnja. W hornim poschodže běchu jedna wulka a tři mjeńše stwy. Za mój čas bydleše w dwěmaj stwičkomaj wudowa kantora Hójbjana. Tež bróžnja na farskim dworje bě masiwna z kamjenjow twarjena.

Znajach Klukšansku faru hižo z dźěćatstwa, jako ze staršimaj na lětne farske konwenty k fararjej Janej Křižanej a pozdžišo k fararjej Awgustej Meltce jězdžachmy. W lěće 1965 přińdžech jako eforalny wikar do Klukša, zo bych paćerje dźeržał. Na bróžni klepotachu tehdom baćony a swoje młodžata pěstowachu. Farar Meltka hišće na farje bydleše, doniž so do Lipsčanskich stron njeprěsydli. Wón bě dom po wójnje wobmjetać dał.

Twarske naprawy

Nad pincu fary přihotowachmy za Młodu wosadu idyliski rumčk z kaminom. Rady přichadžeše młodžina na faru – tež ze zdaleneju wosadneju wsow Jatřobja a Lěskeje a samo ze susodneje Hućiny. Zhromadnje z Młodej wosadu farsku bróžeň wutwarichmy. Kładžechmy špundowanje a zatwarichmy stare dwójne wokna z fary, zo bychmy blidotenis hrać a swjećić móhli. Přeco bě tam wjesoły lud zhromadžený.

Tola njezabudu na čez tehdyšeho časa, twarski material dóstać. Trjebachmy deski za špundowanje, kiž dóstachmy přez lubeho katolskeho Serba w Budyšinje. Cement za ponowjenje wuhenjow dyrbeše so „organizować“. Džakowni běchmy, jako Günter Stephan z Wotpoćinka, Manfred

Stiller z Lichanja a Wolfgang Schmidt z Klukša džěta bjez roštow přewzachu. Wšě 24 woknow fary (kaž tež diakonata a kantorata) mějachu dwójne wokna za zymu, kiž so w nalěcu zaso wotewzachu, a běchu dodžeržane. Blidarski mišter Buder z Njeswačidła nam nowe zwjazowace wokna zhotowi a partnerska wosada w Nortrup (Nižosakska) nam k temu trěbne armatury pósła. Na pomnikoškit tehdy njezdziwachmy. Po lěće 1989 so NDRske wokna po starej předložce na moderne wokna wuměnichu.

na instalaciju dojednachmy. Wosadni ryjachu přez farsku zahradu a při dróze hrjebu za kabl.

Hosćo na farje

Wšelake sotry a wšelcy bratřa běchu za mój čas rady na Klukšanskej farje z hosćom. Myslu na spomožne zeńdženja serbskeho konwenta w Klukšu; na lubeho susoda w Hućinje, fararja Arnošta Hornčerja; na kantora a komponista prof. Güntera Schwarze, kiž nam jako wučomnik Budysekeje pišćelotwarskeje firmy Eule kan-

W lěće 1830 natwarjena Klukšanska fara je na předaň.

Foto: Pawoł Wirth

Tež třěcha fary (kaž tež diakonata a kantorata) bě stara a dodžeržana. Po wójnje bě so z Buna-wapnom překryła a tutón nětko spochi rozpadowaše. Trěchikryjer Reichel z Wulkeje Dubrawy wobstara nam za wšě wosadne domy krute, pale ne cyhele třećeje kwality z Kodersdorfa. Tute džensa hišće na domach leža. Za twarske naprawy njeđóstachmy ani pjenježka podpěry wot krajneje cyrkwe abo stata, ale wosada wšo to (a hišće wjace) sama zapłaći.

Na našej rjanej a wulkej farskej zahradze steješe stara wysoka transformaciska chěža za cyłu wjes. Jako ju wokolo lěta 1970 zwottorhachu a wjetšu nowu natwaric chcychu, wuprosy sej cyrkwinske předstejićerstwo za to sylny kabl do cyrkwe, zo by so elektriske tepjenje ławkow přizamknýć móhlo. Mějachu „připadnje“ tajki kónć kabla wyše a my so njeběrokratisce

torješe; na swójbju Pětra Křižana, najmłódšeho syna fararja Jana Křižana, z Křesćanom (†, bě wučer), Pawołom-Hermanom (profesor matematiki), Michałom (†, docent, pianist) a Hanu (doktorka biologije a matematiki); na našu wulku Wirtheć swójbju, na ornitologa dr. Gerharda Creutzta z Njeswačidła, kiž bě z Měrcinom Křižanom, druhim synom Jana Křižana, spřećeleny.

Na předaň

Na Klukšanskej farje ničo na jeje serbske stawizny njeđopomina. Wosamoćena a prózdna stejona wona džensa wosrjedž wsy při Hłownej dróze. Płaćizna rjaneho domu z wulkej zahradu při samej Sprjewi wučinja 180 000 eurow. Hdy by sej tola Serb abo Serbowka faru kupił/a a tafla na njej na jeje sławnu zašćosć dopominała!

Pawoł Wirth

Serbski Židow

Na serbskich slědach po Budyskej Michalskej wosadže (8)

W léce 1619 založi město Budyšin Michalsku wosadu za ewangelskich Serbow wokolnych wsow. Hač do léta 1836 bě cyrkwinske žiwjenje w njej ryzy serbske, z teho časa je dwurěčne. Składnostnje létušeho 400lětneho wosadneho jubileja chcemy so rozhladować za serbskimi slědami w Michalskej cyrkwi a wosadže.

Ródny dom Radyserba

Jan Wjela, kotryž so z pseudonymom Radyserb mjenowaše, narodži so 1822 jako syn skalarja na Židowje niže Budyšina. Z posředkowanjom fararja Ernsta Bohuwěra Jakuba při Michalskej cyrkwi zmóžni so nadarjenemu hólcej wopyt Krajnostawského wučerskeho seminara w Budyšinje. Po něšto lětach w Chanecach a Bórku bě lětdžesatki wučer na ródny Židowje. Wón słušeše k sobuzatožerjam Mačicy Serbskeje a do kruha młodych angažowanych wučerjow wozrodženskich lět. Plódnje skutkowaše na literarnym, rěčespytnym a ludowědnym polu. Swój wuměnk přežiwi w Budyšinje, hdžež 1907 zemře.

Wjelowy ródny dom je so bohužel w poslednich dnjach Druheje swětoweje wójny wotpalil. Wo nim swědča džensa jenož hišće zbytki wobtoženskich murjow. Městno, hdžež bě něhdy stał, je ležownosć při Židowskej dróze před domomaj čislo 15, štož bě něhdyše Židowske jastwo z našijnymi železami při wonkowej muri, a čislo 13, štož je nowotwar z časa po přewróće.

W bjezposřednej bliskosći swojeho ródneho domu skutkowaše Wjela jako wučer: wot 1852 hač do 1867 w starej šuli (džensa Židowska dróha 17) a po tym hač do wotchada na wuměnk 1889 w nowej šuli (džensa Horni puć 9). Wobě twarjeni služitej nětko jako bydlenskej domaj.

Ródny dom „Lubki lilije“

Derje hladany bydlenski dom na Židowskej dróze 28 bě něhdy młyn, po bywšim wobsedźerju znaty jako Mey'sche Mühle. Wot 1768 do 1826 gospodarještaj na nim dvě generaciji Šoćic serbskeje młynskeje swójby. Dom bu natwarjeny w léce 1808, kaž wuchadza z napisa, kiž je do kamjenja nad chěžnymi durjemi zadypany: „S. / 1808. / No. 33.“

Lěto přjedy, 1807, bě so do Šoćic swójby narodziła džowka Amalija, kotraž na młynje wotrosće. Dwacećilětna wuda so wona na Handrija Brósku, młodeho fararja w Malešecach. Na tamnišej farje wopyta jeju 27. oktobra 1827 Handrij Zejler – tehdy 23 lět stary a hišće student w Lipsku –, kotremuž so pod začišćom zboža młodeju mandželskeju spěw „Lubka lilija“ z pjera wuroni.

1834 přesydlili so swójba na faru do Budestec. Amalija Bróskowa porodži sydomnaće džěci. Jeje mjeno je dawno woteznate, jej wěnowany spěw „Lubka lilija“ pak słuša hišće džensa k najrjeńšim serbskim luboscinskim spěwam.

Bydlenski dom Smolerja

Jan Arnošt Smoler zasydlili so po swojich studijnich lětach 1848 w Budyšinje, hdžež sta so z wodzacej wosobinu serbskeho narodneho žiwjenja. Wón přewza redakciju serbskeje nowiny, založi serbske knihkupstwo a nakładnistwo kaž tež serbsku čišćernju, podawaše serbsčinu na gymnaziju a bě přeložowar při sudnistwje.

W léce 1851 woženi so 35lětny Smoler z 19lětnej Amaliju Deutšerec ze Židowa. Wona bě jeničke přiwzate džěčo Hany Deutšeroweje, wudowy pjeckarja, kotraž na Židowje nahladny dom wobsedžeše. Z kwasom začahny Smoler sobu do domu přichodneje maćerje. Tu narodžichu so wšitke jeho džewjeć džěci a tu zemře 1868 jeho mandželska Amalija. Najskerje bydleše Smoler w tutym domje hač do léta 1873, jako ze swojimi džěćimi a z druhej mandželskej do nowokupjeného Serbskeho domu na Lawskich hrjebjach w Budyšinje přeachny.

Bywši bydlenski dom Smolerja ma džensa adresu Židowska dróha 40. Někak hač do léta 2013 bě w přizemju korčma „Gasthaus Krause“ zaměstnjena, džensa je jenož hišće džěl hornjeho poschoda wobydleny.

Dokelž bydleše Smolerjec swójba na Židowje, ma wona swój posledni wotpočink na tamnišim pohrjebnišću na Hrodžišku. W swójbnym rownišću su tři generacije pochowane: Jan Arnošt Smoler z mandželskimaj, štyrjomi džěćimi a štyrjomi wnukami z jich mandželskimi.

Trudla Malinkowa

Městno, hdžež bě hač do 1945 stał ródny dom Radyserba

Ródny dom „Lubki lilije“ Amalije Šoćic

Bydlenski dom J. A. Smolerja

Fota: T. Malinkowa

Zabawny wječor Bukečanskeje Bjesady we Wuježku

Substawojo Bukečanskeje Bjesady a někotři hosćo zetkachu so 27. smažnika we Wuježku pod Čornobohom. Robert Lorenc a jeho mandželska Heike běštaj na zahradu něhdyšeje hajnkownje na spěwny a literarny wječork přeprysoj. Lorenc mandželskej měještaj wotpohlad, na zhromadnym spěwanju zdobom spominać na basnika Kita Lorenca (1938–2017). Runja młodej Lorenc swójbje běše so do teho nan do powabliweje podhórskéje krajiny zasydlit. We Wuježku bě tón měrny wobswět namakał, kiž za swoje wjelestronske tworjenje trjebaše.

Zetkanišćo wječorka, něhdyša hajnkownja, měješe wuznam za turistiske wuwice Čornoboha. W 19. lětstotku skutkowaše tu wyši měščanski hajnik Friedrich Walde, kiž so za natwar hosćenca a wuhladneje wěže na horje zasadźowaše. Jako přenju wěžu na Łužiskich horach ju 1851 dotwarichu a lěto pozdžišo hosćenc wotewrichu. Na tutón historiski pozadk dopominaše

Reinhard Simmgen ze Sowrjec přewodžeše spěwarjow na gitarje.

Spěwarjo na zahrodźe Wuječanskeje hajnkownje

Foće: Arnd Zoba

Mato Krygar po witanju wjac hač 20 hosći, hłownje z Bukečanskeje a wokolnych wosadow. Z knihi Marka Grojliha „Pod Čornobohom“ čitaše wón rozprawu ze Serbskich Nowin lěta 1853 wo wopyće sakskeho krónprinca Alberta z mandželskej Carolu na Čornoboze a we Wuježku. Při hajnkowni witaše jeju měščanski radźičel dr. Bjedrich Klin ze sto porami serbskich holcow a hólcow z wokolnych wsow, z kotrymiž so princ potom serbsce rozmołwješe.

Na tutón wulět do stawiznow scěhowaše krótka nutrnosć, kiž bě zdobom premjera. Friedhard Krawc ze Slóncy běše hakle wóndano swoje pruwowanje jako lektor zložil a měješe tu přenju skladnosć, nutrnosć w serbskej rěči swječić. Swoje rozpominanje zložil na hesło dnja po słowach profety Jezaje na 48. stawje. Ze słowami žohnowanja a ze zhromadnym Wótčenašom so nutrnosć zakónči.

Scěhowaše zhromadne spěwanje serbskich pěsnjow, kotraž Reinhard Simmgen ze Sowrjec na gitarje přewodžeše. Mjez spěwami čitachu Heike a Robert Lorenc kaž tež Měrana Cušcyna basnje Kita Lorenca w němskej a serbskej rěči. Připostucharjam sprosředkowa so basnjerska zamóžnosć Kita Lorenca, jeho wjelestronskosć, wobknježenje rěče a hrajkanje ze słowami.

Hosćieljo pak njeběchu so jenož wo duchowne, ale tež wo čelne derjeměće wopytowarjow postarali. Wot hospozy domu poskićena poliwnka a samopječeny chléb wšěm derje zesłodža. Tež bohate poskitk napojow k temu přinošowaše, zo so hač do ćmičkanja dale spěwaše a bjesadowaše. Džak Lorenc swójbje a wšěm, kiž běchu k wuhotowanju přinošowali, za tutón poradženy wječork!

Arnd Zoba

Superintendentku Ulrike Menzel rozžohnowali

Ze swjatočnej Božej službu w měščanskej cyrkwi su njedzeli, 7. julija, dotalnu Choćebusku superintendentku Ulrike Menzel rozžohnowali. Džesać lět bě wona w zamólwitym zastojnstwje skutkowała, do teho bě wjacore lěta fararka w Slepom. Ulrike Menzel přesydlil so do Fürstenwalde, hdžež 1. septembra teologiske předsydstwo Samaritanskich wustawow přewza. Za jeje skutkowanje w Choćebuzu jej mjez druhim braniborski ministerski prezident Dietmar Woidke wosobinsce džak wupraji. Za podpěru serbskich cyrkwin- skich naležnosćow so jej předsyda Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěč w cyrkwi dr. Hartmut Leipner wutrobnje džakowaše a jej knihu wo Slepjanskich serbskich tradicijach přepoda.

Naslědnik superintendentki, farar Georg Thimme, kotryž je tuchwilu hišće wosadny farar we Werderu při Haboli, swoju službu w Choćebuzu 1. septembra nastupi. **T.M.**

Na swjedženskich kemšach w Choćebuzu rozžohnowachu so z dotalnej superintendentku Ulrike Menzel. Tež braniborski ministerski prezident Dietmar Woidke džakowaše so jej za džesaćlětnje skutkowanje.

Foto: Michael Helbig

Powěšće

Před dźesat lětami, 9. awgusta 2009, poswjećichu Pawołsku šulu w Rakecach, wotprawa fararjo Gerd Frey-Hušcanski, Andreas Kecke-Rakečanski a Jens Buliš-Smělnjanski Foto: archiw PB

Rakecy. Prěni tydzień w septembur woswjeći Pawołska šula w Rakecach 10lětny jubilej swojeho wobstaća. Swjedźenski tydzień zahaji so njedźelu, 1. septembra, popołdnu w 14 hodź. ze swjedźenskimi kemšemi w Rakečanskej cyrkwi, čemuž so zhromadne kofejpiće přizamkne. W běhu tydenja dožiwja šulerjo hudźbny festiwal, literarny dzeń, předstajenje Serbskeho ludoweho ansambla, sportowy swjedźeń a zetkanje z něhdyšimi šulerjemi. Sobotu wukliniči tydzień ze swjedźenskimi šulskim balom we Worejach.

Bukey. Tež lětsa w nalěcu su so Bukečanscy Bjesadowarjo zaso wo stare serbske narowne pomniki na wjesnym pohrjebnišću starali. Na zhromadnym subotniku su njerodź ze serbskeho rownišća zwutorhali, kerki wobdržali a narowne kamjenje wurdžili. Najnužniše džěla je

hižo do teho na iniciatiwu Bukečanskeje wosady jedna firma přewjedła. Tež w přichodze chcedza so Bjesadowarjo wo serbske rownišće na pohrjebnišću starać.

Budyšin. Spěchowanske towarstwo Marineje cyrkwe w Pirnje wopyta sobotu, 29. junija, Budyšin. Na wjedženju po Michałskej cyrkwi předstaji sup. Malink stawizny cyrkwe a wosady, wosebje pak serbske tradicije a přitomosć Serbow. Po tym wobdžělichu so wopytowarjo na nyšporje w Pětrowej cyrkwi. Hłowna cyrkej swj. Marje w Pirnje słuša k najwuznamnišim měščanskim cyrkwjam w Sakskej.

Njeswačidło. Na njedźelnišej Božej službje, 14. julija, woswjeći farar n.w. Handrij Blumenstein swój 40lětny ordinaciski jubilej. Handrij Blumenstein pochadza z Rakec a bě 1979 jako naslědnik sup. Gerharda Wirtha Njeswačansku wosadu přewzał. Na jubilejnych kemšach wobdžělichu so tež wosadni z wjacorych wosadow, hdžež bě službu wukonjał. Sup. Jan Malink jubilara požohnowa. Rakečanscy dujerjo kemše wobrubichu, na pišćelach hraješe bywši Rakečanski kantor Siegfried Bretsch.

Minakał. Na popołdnišich kemšach njedźelu, 28. julija, rozžohnowachu Minakatskeho fararja Steffena Hirscha na wuměnk. Wot lěta 2009 bě wón wosadny fararar w Minakale a we Łupoji a wot 2014 zdobom tež w susodnym Klukšu.

Mały Wjelkow. Za wuchowanje domow Małowjelkowskeje sotrownje chcedza lětsa nazymu spěchowanske towarstwo załožiť. Historiske domy blisko cyrkwe słušeja Ochranowskej bratrowskej wosadze a su so do džensnišeho w swojej přenjetnej twarskej substancy zdžerželi. Sakski ministerski prezident Kretschmer a Budyški wyši měščanosta Ahrens staj podpěru při wuchowanju hižo wjele lět prózdne stejacych domow přilubiłoj.

Budyšin. Němska kniha „Wšědne hesła Ochranowskeje bratrowskeje wosady na lěto 2010“ je wot nětka na předań. Nimo němskeho wudaća předleži zběrka tež hižo w francoskej a španiskej rěči. Wot lěta 2001 wuńdu hesła w Ludowym nakładnistwje Domowina tež hornjoserbsce, druhi raz lětsa tež w delnjoserbsčinje.

Spominamy

Před 170 lětami, 6. awgusta 1849, zemřě w Berlinje serbski duchowny **Handrij Pjenck**. Rodźeny 1808 na burskim kuble w Bělšecach wopyta Budyški gymnazij a studowaše teologiju w Lipsku. Tam nawjedowaše serbski wotdžěl Łužiskeho předarskeho towarstwa, kotryž za jeho čas čitu džělawosć wuwi. Po studiju bě wučer w Bošecach, dyrbyeše pak so po něšto lětach duchowneje chorosće dla wučerstwa wzdać. Tak wěnowaše so serbskemu pismowstwu. Hromadžeše serbske rukopisy, přeložowaše nabožne spisy, pisaše za džěci hrónčkowane bibliske stawiznički, korigowaše teksty,

redigowaše za Handrija Zejlerja chwilu Tydzensku Nowinu a Misionske Powěšće a pisaše do wobaju přinoški. 1849 powoła jeho skupina serbskich wupućowarjow do Awstralije za swojeho fararja. Wón powołanje přiwza a bu krótko do wotjězda na duchowneho ordinowany. Po puću pak znowa schori a w Berlinskej Charité zemřě. Jeho ródne kublo w Bělšecach je hišće džensa w swójbnym wobsydstwje. T.M.

Přeprašujemy

- 04.08. 7. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink)
- 11.08. 8. njedźela po Swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 19.08. pónđzela**
10.30 ekumeniski nyšpor ze Serbskej wyšej šulu w Budyšinje w cyrkwi Našeje lubeje Knjenje (tachantski farar Šćapan, sup. Malink)
- 25.08. 10. njedźela po Swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Rummel)
- 01.09. 11. njedźela po Swjatej Trojicy**
14.00 dwurěčne kemše w Budyšinje w Michałskej cyrkwi składnostnje 400lětneho wosadneho jubileja z biskopom dr. Carstenom Rentzingom, po tym program wosadneho swjedźenja
- 04.09. srjeda**
19.00 Bjesada w Hodźiju na kantorace
- 07.09. sobota**
dworowy swjedźeń we Wuježku pola Bukec
13.00 swójbne pućowanje
17.00 nutrnosć na Pawlikec statoku

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čišč: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiaražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.